

LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA A L'ENSENYAMENT NO UNIVERSITARI DE CATALUNYA (1980-1990)

Ignasi VILA

INTRODUCCIÓ

El 1980 la presència del català com a llengua vehicular de continguts era petita en el conjunt del sistema educatiu no universitari del Principat. Si bé l'ensenyament del català com a assignatura estava més o menys estès, els seus resultats no eren gens encoratjadors des del punt de vista de possibilitar suficientment competència lingüística en català per incorporar-se regularment a intercanvis socials en l'esmentada llengua. Deu anys després la situació ha canviat notablement. No solament ha augmentat la presència vehicular del català com a llengua de continguts en el conjunt del sistema educatiu, sinó que, alhora, la competència del català del conjunt de l'alumnat ha experimentat també canvis importants. En aquest article analitzem aquests fets des de tres perspectives diferents. D'una banda, analitzem l'evolució de la legislació en els darrers deu anys sobre l'ensenyament del català. D'una altra, estudiem les modificacions introduïdes en el sistema educatiu seguint una tipologia de l'ensenyament bilingüe des del punt de vista de la presència del català. En aquest apartat, incidim especialment en l'evolució del nombre d'alumnes que reben l'ensenyament en català, el coneixement del català entre el professorat del Principat i els plans de formació i, per últim, esmentem explícitament els programes d'immersió lingüística com a alternativa per a la progressiva normalització del català en el conjunt del sistema educatiu. Finalment, oferim una panoràmica sobre els resultats dels diferents models d'ensenyament.

LES MODIFICACIONS LEGISLATIVES SOBRE L'ENSENYAMENT DEL CATALÀ

El 20 d'agost de 1980, el DOGC (*Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*) publicava el Decret del 8 d'agost de 1980 en el qual la recent estrenada Generalitat de Catalunya regulava la incorporació de la llengua catalana al conjunt del sistema educatiu no universitari. En aquest Decret s'hi introduïen dues idees. En primer lloc, s'establia l'obligatorietat de l'ensenyament del català com a assignatura, excepte per a aquells alumnes, les famílies dels quals acreditessin la residència temporal a Catalunya i explicitessin el desig de renunciar a aquests coneixements. En segon lloc, s'obria la possibilitat de vehicular els continguts escolars en català a tots els nivells del sistema educatiu no universitari. En aquest cas, els centres que optessin per aquesta alternativa havien de tenir en compte l'opció de les famílies, la situació sociolingüística dels alumnes i l'existència de mitjans adients per a desenvolupar l'ensenyament en català. Certament, el Decret no especificava el sentit, com a mínim, de les dues primeres condicions i es limitava a regular una Comissió formada per tècnics del Departament d'Ensenyament que era la que havia de donar un permís perquè un centre vehiculés els coneixements acadèmics en català. Igualment, el Decret regulava les titulacions del professorat per donar classes de i en català. En aquest sentit, la certificació d'haver realitzat el primer cicle de reciclatge programat per la Comissió Mixta Ministerio de Educación-Generalitat de Catalunya habilitava per a l'ense-

nyament del català en l'Educació Preescolar i en la Primera Etapa de l'Educació General Bàsica (des de primer fins a cinquè) i per a l'ensenyament en català en les primeres etapes de l'ensenyament preescolar i bàsica. Aquesta consideració fou de gran importància per a molts centres que desitjaven iniciar l'ensenyament en català i que tenien professors de llengua catalana que no posseïen el títol de «Mestre de Català», ja que només la certificació d'haver realitzat el primer cicle de reciclatge els permetia iniciar un procés de normalització de la llengua catalana.

El 17 de setembre de 1980, el DOGC publicava l'Ordre del 10 de setembre en la qual es desenvolupava l'anterior Decret per al curs 1980-1981. Un primer aspecte d'importància residia en la regularització de l'obligatorietat de l'ensenyament del català com a assignatura. Així, en l'Educació General Bàsica s'introduïen tres hores setmanals de llengua catalana al llarg de la Primera Etapa davant de les cinc hores setmanals de llengua castellana. En la Segona Etapa (des de sisè fins a vuitè) es programaven tres hores de llengua catalana enfront de les quatre hores de llengua castellana i tres d'idioma modern. En el Batxillerat i la Formació Professional es mantenia tot igual, de manera que l'assignatura de llengua i literatura catalanes tenia menys hores setmanals que la de llengua i literatura castellanes i, fins i tot, que la d'idioma modern.

Pel que fa a la possibilitat d'introduir l'ensenyament en llengua catalana, l'Ordre establia tot un conjunt de requisits que havien de tramitar-se a la Comissió regulada en el Decret del 8 d'agost que era la que havia d'autoritzar l'ensenyament en català. Aquests requisits incloïen una acta del claustre i de l'Associació de Pares, un estudi sociolingüístic sobre el coneixement i ús del català de l'alumnat, una relació del professorat responsable del programa i de la seva titulació i un pla pedagògic-organitzatiu que havia d'incloure els cursos i el nombre d'alumnes que rebrien l'ensenyament en català, les àrees de coneixements que es farien en llengua catalana i una distribució horària de les matèries que s'impartien.

En resum, l'Ordre del 10 de setembre de 1980 continuava discriminant notablement el català en el sistema educatiu no universitari. D'una banda, la consideració en català com a assignatura no rebia el mateix tracte que les altres llengües, i la possibilitat de realitzar l'ensenyament en català era filtrada a través de nombrosos requisits i calia en darrer terme una autorització expressa per part del Departament d'Ensenyament. A més a més, la introducció d'un estudi sobre el coneixement i ús del català per part dels alumnes deixava entreveure que l'ensenyament del català quedaria limitat als alumnes de llengua familiar catalana i, per tant, quedava entredita la possibilitat d'iniciar programes de canvi de llengua llar-escola (programes d'immersió).

Pel que fa a la titulació del professorat per donar classes en llengua catalana i de llengua catalana, mantenia les línies establertes en el Decret del 8 d'agost de 1980. Únicament, en els centres d'EGB que no constessin amb suficient professorat titulat per cobrir les necessitats, s'habilitava els mestres amb un bon domini oral del català per donar les classes de llengua catalana.

A mesura que avança la dècada dels 80, s'introdueixen canvis notables en relació a l'esmentat Decret. Així, l'Ordre del 5 de maig de 1981 incrementa el nombre d'hores setmanals de llengua catalana en el Cicle Inicial d'EGB a quatre, fet que no es regularà per al BUP fins el 10 de juny de 1985. A més a més, s'equiparen les hores setmanals de llengua catalana i llengua castellana al llarg de l'EGB (quatre hores setmanals per a cadascuna de les llengües en la Primera Etapa i tres hores setmanals en la Segona Etapa). Des del punt de vista del professorat, l'Ordre Ministerial del 15 de desembre de 1980 incloïa ja en el concurs de trasllats el compromís de certificar una titulació de llengua catalana per part dels professors que, provinents de províncies diferents a les incloses al Principat, volguessin donar classe a Preescolar o a la Primera Etapa d'EGB. Igual-

ment, una nova Ordre Ministerial del 4 de desembre de 1981 establí un període de 4 anys per acreditar aquesta titulació.

El Decret del 5 d'agost de 1982 i l'Ordre que el desenvolupava del 25 d'agost de 1982 introduïen nous canvis sobre la presència del català en el sistema educatiu no universitari. Probablement, el més important, consistia en la desaparició de l'obligatorietat de sol·licitar permís per realitzar l'ensenyament en català. A més, es mantenia l'obligatorietat de l'ensenyament del català com a assignatura en tots els nivells educatius i s'inclouïa l'obligatorietat d'introduir una o més matèries en llengua catalana al llarg de la Segona Etapa de l'EGB. Ambdós aspectes van tenir una repercussió important sobre l'extensió del català en el conjunt del sistema educatiu no universitari (Arenas, 1986a, 1988) ja que, d'una banda, van obligar l'Administració a desenvolupar, a través d'una ampla normativa, l'acompliment de l'obligatorietat de donar com a mínim una matèria en català des de sisè fins a vuitè d'EGB i, de l'altra, possibilità l'increment dels programes d'immersió lingüística, en no ser necessària cap autorització expressa per part de l'Administració per a impartir l'ensenyament del català. N'hi havia prou simplement amb el criteri del claustre de professors, consensuat amb l'Associació de Pares i la presència de professionals disposats a impartir l'ensenyament en català, atenint-se a les condicions sociolingüístiques dels seus alumnes.

El 22 d'abril de 1983, el DOGC publicà la Llei 7/1983 del 18 d'abril de Normalització Lingüística aprovada pel Parlament de Catalunya. En aquesta Llei es contempla la normalització del català en el sistema educatiu en el sentit de fer de la llengua catalana la llengua pròpia del sistema educatiu. Aquesta informació remetia a la possibilitat de fer del català la llengua principal de l'escola, i a l'obligatorietat de l'alumnat de demostrar suficient capacitat de la llengua catalana al final de l'ensenyament obligatori. El tractament de la llengua dels alumnes en el moment d'accedir a l'ensenyament era també tingut en compte, de manera que quedava en mans de les famílies, independentment de la llengua emprada a la família, l'elecció de la llengua d'ensenyament, i l'Administració es feia responsable de garantir aquest dret. Donades les actituds, demostrades àmpliament per la població de Catalunya, favorables a l'ensenyament en català, la no introducció del concepte de llengua «materna» o «familiar» (la Llei utilitza el concepte de llengua «habitual») i deixar a les famílies la lliure elecció de la llengua d'ensenyament va suposar també un important reforç per a l'extensió dels programes d'immersió lingüística.

Des del punt de vista del professorat, la Llei situava els drets lingüístics de la població per sobre dels drets dels funcionaris, i el seu Article 18 palesava que «d'acord amb les exigències de la seva tasca docent, els professors han de conèixer les dues llengües oficials» i completava aquesta afirmació en el seu Article 19, en reconèixer la necessària regulació dels mecanismes d'accés del professorat al sistema d'ensenyament per fer realitat l'article anterior.

La promulgació de la Llei de Normalització Lingüística comportà un conjunt de disposicions destinades a fer realitat el que disposava en la pròpia Llei. Així, va aparèixer el Decret del 30 d'agost de 1983 i l'Ordre corresponent del 8 de setembre de 1983 on es desenvolupava l'aplicació de la Llei de Normalització Lingüística en l'àmbit de l'ensenyament no universitari.

Tant el Decret com l'Ordre regulaven les excepcions sobre l'obligació de fer l'aprenentatge de la llengua catalana. Aquesta excepció quedava limitada exclusivament a les persones que acreditessin la residència temporal a Catalunya. Contràriament, qualsevol alumne, tant de la resta de l'Estat com estranger, que s'incorporés al sistema educatiu no universitari en qualsevol dels seus nivells estava obligat a aprendre la llengua catalana. Pel que fa a l'ensenyament en català, tant el Decret com l'Ordre afirmaven que el català havia d'utilitzar-se de forma progressiva i generalitzada en tots els nivells, graus i cursos de l'ensenyament no universitari. A més, en aquelles àrees en les quals ja s'utilitzava,

la seva presència havia de ser total tant en les activitats orals com escrites (exposicions del professorat, material didàctic, llibres de text, exercicis dels alumnes i activitats d'avaluació).

Des del punt de vista d'organització dels centres en l'EGB, l'Ordre proclamava que, després de la matriculació de l'alumne, el Director del centre, juntament amb el Claustre de Professors, establiria les fórmules organitzatives i didàctiques per garantir els drets lingüístics dels alumnes. Aquesta proposta havia de trametre's al Consell de Direcció o de Centre per a la seva aprovació i s'havia de comunicar al Departament d'Ensenyament en un termini màxim de 30 dies. El Departament, per la seva banda, es comprometia a garantir que tant a Preescolar com al Cicle Inicial d'EGB el professorat dominaria les dues llengües oficials (aquest compromís s'acomplia ja a través de les Ordres del 23 d'abril de 1981 i el 22 de març de 1982, les quals regulaven les places vacants a les escoles que realitzaven l'ensenyament en català). A més a més, l'Ordre obligava a la introducció en llengua catalana bé a l'àrea de Socials, bé a l'àrea de Naturals en el Cicle Mitjà de l'EGB (de tercer a cinquè) i a la introducció de les dues àrees en català al llarg de la Segona Etapa de l'EGB. En el Batxillerat i el COU s'obligava a rebre l'ensenyament en català en dues assignatures, a escollir entre quatre (Ciències Naturals, Dibuix, Història i Matemàtiques). En la Formació Professional es mantenia el mateix criteri, de manera que una de les assignatures havia de pertànyer a l'àmbit de Ciències Aplicades o Formatiu i l'altra a l'àrea Tecnològico-Pràctica.

Igualment, tant el Decret com l'Ordre afirmaven que el català era la llengua habitual d'ús tant de l'Administració educativa com de les activitats internes dels Centres.

Pel que fa a la formació de professorat, per assegurar el coneixement suficient del català per donar classes en aquesta llengua, el Departament d'Ensenyament també, al llarg de la dècada dels 80, va introduir canvis importants. El reciclatge del professorat estava regulat per un Reial Decret del 23 de juny de 1978 (publicat en el *Boletín Oficial del Estado* el 18 de setembre de 1978). Posteriorment, fou regulat novament per la Generalitat de Catalunya a través d'una Ordre del 19 de novembre de 1981. Aquest reciclatge, organitzat per cicles, prioritzava els aspectes lingüístics i culturals sobre els didàctics. Per tot això un autèntic esforç tant per assegurar una suficient competència oral i escrita de la llengua catalana com per introduir aspectes pedagògics i didàctics relatius a l'ensenyament bilingüe. Tot i una reestructuració d'aquests programes realitzada a través d'una Ordre del 1 de setembre de 1983, de fet no es nota un canvi important fins la promulgació de l'Ordre del 9 de juliol de 1985 en la qual s'estableixen les bases per a un pla que faciliti la normalització lingüística del professorat de l'ensenyament primari i secundari.

En aquesta Ordre s'introdueixen canvis importants en relació a la filosofia anterior del reciclatge del professorat. En primer lloc, el seu Article 1 afirmava que l'objectiu d'establir un pla de normalització lingüística per al professorat no universitari pretén aconseguir d'una banda, «l'adquisició de coneixements i habilitats lingüístiques que permetin al professorat un domini suficient del català que els habiliti per utilitzar-lo habitualment en el seu exercici docent» i, de l'altra, els coneixements han d'incloure a més «els relatius a la didàctica de cada matèria i, a més, en el cas del professorat d'EGB, els elements de continguts i de metodologia necessaris per poder dirigir l'aprenentatge dels fonaments de la llengua als alumnes dels Cicles de Preescolar, Inicial i Mitjà». En segon lloc, juntament amb el Departament d'Ensenyament, la Universitat i altres institucions, els mateixos centres escolars podien elaborar plans propis de formació per al seu professorat, els quals havien de reunir una sèrie de requisits de qualitat i l'aprovació del Departament d'Ensenyament per a la seva realització. Cada curs acadèmic, l'Administració conjuntament amb les Universitats es comprometia a convocar unes proves d'avaluació la superació de les quals permetia obtenir un certificat de capacitació en llengua catalana semblant, quant a les atribucions que permetia, a l'obtenció del certificat d'haver assolit amb

aprofitament el primer cicle de reciclatge. Alhora, desapareixia el segon cicle de reciclatge, i el títol de «Mestre de Català» s'obtenia, a partir de la promulgació d'aquesta Ordre, exclusivament a través de la Diplomatura de Magisteri en l'especialitat de «llengües».

El 15 d'octubre de 1986, el DOGC publicà una Resolució del 30 de setembre de 1986 en la qual es regulaven els cursos de normalització lingüística per als professors d'Ensenyament Primari. Aquesta Resolució incloïa un conjunt de disposicions per regular l'impartiment de les assignatures «residuals» de Primer i Segon Cicle de l'extingit reciclatge i la forma d'accedir al Certificat de Capacitació en llengua catalana. Però, juntament amb aquestes disposicions, la Resolució tenia un Annex en el qual s'especificaven els objectius a assolir en llengua catalana, coneixement del medi i didàctica de la llengua en els Cicles Inicial i Mitjà de l'EGB per part del professorat que seguia el programa de Normalització Lingüística. En aquests objectius apareix de forma clara una concepció instrumental de la llengua i, a la vegada, entre els objectius didàctics a assolir s'emfasitza el domini de les tècniques pedagògiques implicades en els programes d'immersió.

La regulació dels cursos de normalització lingüística per al professorat de Secundari, al contrari, es va fer esperar fins l'any 1989. Així, el 2 d'octubre de 1989, el DOGC publicà una Resolució del 19 de setembre de 1989 en la qual s'establien les bases d'aquests cursos. Sorprenentment, els mòduls proposats es limitaven al coneixement lingüístic, sense que els aspectes didàctics hi fossin inclosos. Probablement la raó es troba en la perenne resistència del professorat de Secundària a considerar els aspectes psico-pedagògics com a pertinents per al procés d'ensenyament-aprenentatge. Juntament amb aquestes Resolucions, el Departament d'Ensenyament ha anat regulant amb el temps la presència del català a les proves d'accés als cossos docents no universitaris. D'aquesta manera, en una Ordre del 9 de desembre de 1983, en la qual es regulava el concurs de trasllats, s'incloïen vacants per a les quals calia tenir la capacitació en llengua catalana. Igualment, les Ordres del 6 de desembre de 1983 i el 23 de març de 1984 que regulaven respectivament la convocatòria d'oposicions a Batxillerat i Formació Professional incloïen una prova de comprensió oral i escrita de la llengua catalana. Per últim, el Decret del 30 de gener de 1986 obligava tots els mestres de Catalunya, independentment d'haver accedit al sistema educatiu per concurs-oposició o per trasllat, a acreditar el coneixement de la llengua i la cultura catalanes mitjançant les proves corresponents.

L'evolució de la legislació en els darrers 10 anys mostra una adequació progressiva a les Ordres i Resolucions de l'Administració de la realitat escolar, que consisteix en un increment dia a dia de la presència del català com a llengua vehicular de continguts. Igualment, les mateixes disposicions mostren la preocupació de l'Administració per garantir que el conjunt del professorat quedi capacitat per donar classes en català. Un exemple d'aquesta evolució són les instruccions, donades per la Directora General d'Ensenyament Primari d'aleshores, Sara Blasi, als Directors i Claustres de Professors dels centres públics i privats sobre l'ús i l'ensenyament del català i en català per al curs 1986-1987.

Les instruccions s'inicien amb la confirmació que els centres en els quals la llengua catalana no s'empri habitualment en la docència, documentació externa i interna, rètols, etc., hauran d'elaborar un *projecte de normalització lingüística* que tindrà especial cura sobre «com es realitza l'aprenentatge del català en els primers nivells de l'ensenyament, en el marc del projecte educatiu». Les instruccions continuen dient que «a Preescolar i al Cicle Inicial els alumnes de parla catalana i aquells alumnes de llengua habitual castellana els pares dels quals ho desitgin, han de rebre l'ensenyament en català». Aquesta afirmació contrasta amb les primeres disposicions en les quals el fet de decidir realitzar l'ensenyament en català requeria una autorització expressa. Sis anys després no solament ha desaparegut la necessària autorització sinó que des de la mateixa Administració s'insta a l'ensenyament en català. Per a la resta de l'EGB, el document insta a augmentar les àrees a donar en català i no es limita a una àrea en el Cicle Mitjà i dues àrees en el

Cicle Superior. Pel que fa als objectius a assolir s'afirma en el seu apartat 5 que «en acabar el Cicle Inicial tots els nens i les nenes de Catalunya han de tenir una comprensió i expressió oral correcta en català. A més, han d'haver assolit un nivell de comprensió i expressió escrita bàsic a fi i efecte que en acabar els estudis obligatoris tinguin un domini paritari de les dues llengües oficials».

Pel que fa al professorat, les instruccions recomanen vivament que sigui el mateix claustre de professors qui assumeixi l'ensenyament de i en català sense que sigui necessària la participació d'especialistes que són considerats com a figures únicament transitòries allà on no hi hagi professorat preparat suficientment. Però, perquè un centre obtingui un especialista ha de justificar la manca de professorat preparat i acompanyar aquesta petició d'un pla de normalització lingüística del centre. A més, s'insta els Directors perquè distribueixin el professorat habitual del centre «en funció prioritària de la normalització lingüística del centre».

La tipologia d'ensenyament bilingüe a desenvolupar en els primers nivells d'ensenyament (preescolar i cicle inicial) pels alumnes de llengua familiar castellana es decanta clarament a favor dels programes d'immersió i considera que el manteniment de dues línies paral·leles (una en català i una altra en castellà) és una situació transitòria. De la mateixa manera, el programa progressiu d'introducció i descobriment de la llengua rep el tractament d'excepcional als centres en els quals no hi ha suficient professorat per cobrir com a mínim una línia en català. Per últim, les instruccions afirmen que les escoles que, durant el curs 1985-1986, tenen alumnes d'immersió a segon d'EGB han de «preveure necessàriament que en el tercer curs d'EGB aquests alumnes puguin seguir l'ensenyament en la llengua d'aprenentatge del Cicle Inicial». És a dir, es prioritza la continuació del programa d'immersió i, per tant, la necessitat per part dels Claustres de cobrir els nivells següents mitjançant professorat competent tant en català com en metodologia de l'ensenyament en català a alumnes de llengua familiar castellana. Aquesta última recomanació és molt important perquè la major part dels programes d'immersió s'iniciaren al llarg del curs 1982-1983 a Preescolar i durant el curs 1986-1987 arribaven ja al Cicle Mitjà de l'EGB.

La tònica d'aquestes instruccions s'ha mantingut amb el temps. Així, després de la remodelació del Departament d'Ensenyament l'abril de 1987, el nou Director General d'Ordenació i Innovació Educativa, Ramon Juncosa, no modificà les anteriors instruccions les quals s'han mantingut al llarg dels cursos escolars. Fruit d'aquesta voluntat normalitzadora en el sistema educatiu, el Consell Interuniversitari de Catalunya acaba d'anunciar que les proves per entrar a les quatre Universitats catalanes que s'han de realitzar el juny i setembre de 1991 seran exclusivament en català.

L'EVOLUCIÓ EN XIFRES DE LA PRESENCIA DEL CATALÀ A L'ENSENYAMENT NO UNIVERSITARI

La situació el 1980

La presència de la llengua catalana a l'inici de la dècada dels 80 era molt precària. Molt pocs centres oferien l'ensenyament en català i l'ensenyament del català com a assignatura era molt lluny de dur-se a terme a totes les escoles. La situació sociolingüística del professorat era també poc òptima per a iniciar un procés de normalització lingüística en el sistema educatiu no universitari. Per últim, determinades concepcions pedagògiques restringien la possibilitat que els alumnes de parla familiar castellana accedissin al co-neixement de la llengua catalana a l'inici de l'escolaritat.

Durant el curs 1978-1979 l'ensenyament del català com a assignatura solament abasta el 73 % dels escolars d'EGB. Aquesta xifra es reduïa al 68 % per a la província de

Barcelona. El nombre d'escoles públiques que sol·licitaren l'autorització per realitzar l'ensenyament en català fou de 6 en tot el Principat i el nombre total (pública i privada) fou de 52. L'autorització per a realitzar parcialment l'ensenyament en català es va donar a 69 escoles, 30 de les quals eren centres públics. Durant el curs 1979-1980 les autoritzacions augmentaren a 190, de les quals 89 eren totalment en català (28 centres públics) i 101 parcialment (61 escoles públiques). Així, a l'inici de 1980, l'ensenyament en català, ja sigui parcialment o total, no arribava al 7 % de la totalitat dels centres escolars. El reciclatge tampoc no era gaire millor. Així, a l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona durant el curs 1978-1979 només es matricularen 568 professors de parla castellana els quals es van repartir en 27 cursos. Certament, davant d'aquesta xifra tan baixa es matricularen 4.543 professors de llengua catalana els quals es van repartir en 142 cursos (el nombre total de professors que es matricularen de reciclatge durant aquest curs a totes les universitats catalanes fou de 7.700).

Aquestes xifres contrasten amb les dades que el mateix Ministerio de Educación y Ciencia oferí sobre el coneixement del català per part de l'alumnat de Preescolar i EGB a la província de Barcelona.

QUADRE I

		ESTUDI SOCIOLINGÜÍSTIC DE L'ALUMNAT DE PREESCOLAR I EGB A LA PROVÍNCIA DE BARCELONA					
		<i>Educació Preescolar</i>			<i>Educació General Bàsica</i>		
		<i>Catalans</i>	<i>No-catalans</i>		<i>Catalans</i>	<i>No-catalans</i>	
			<i>Coneixen el català</i>	<i>No coneixen el català</i>		<i>Coneixen el català</i>	<i>No coneixen el català</i>
Barcelona ciutat	Públic	21	13	66	24	27	49
	Privat	47	21	32	46	28	26
	Total	42	19	39	39	28	33
Reste província	Públic	18,5	9,5	72	17	21	62
	Privat	48	17	35	44	25	31
	Total	36	13	51	32	22	46
Total província	Públic	19	10	71	19	22	59
	Privat	48	18	34	45	26	29
	Total	38	15	47	34	24	42

Font: Mestre (1981).

Les dades són eloqüents. Més de la meitat de l'alumnat és de parla familiar castellana i, una gran majoria d'ells, desconeix la llengua catalana. A més, aquests alumnes es troben a l'ensenyament públic. Una altra dada d'interès consisteix en el major desconeixement de la llengua catalana per part dels alumnes de Preescolar; és a dir, dels més petits. No cal dir que, a l'inici dels 80, com a mínim entre la població infantil, el català retroce-

dia ràpidament. Aquesta constatació es confirma amb les dades sociolingüístiques de l'alumnat de Batxillerat i Formació Professional. Així, en el mateix curs acadèmic, a l'àrea metropolitana de Barcelona (zona amb una menor presència social del català) un 9 % d'alumnes de Batxillerat i un 20 % d'alumnes de Formació Professional manifestaven no entendre el català. Igualment, per tota la província de Barcelona, el nombre d'alumnes de parla catalana augmentava fins al 60 % a Batxillerat i es limitava a un 35 % a Formació Professional. Pel que fa al professorat, el quadre II mostra el seu coneixement del català durant el curs 1979-1980.

QUADRE II

		ESTUDI SOCIOLINGÜÍSTIC DEL PROFESSORAT D'EDUCACIÓ PREESCOLAR I EDUCACIÓ GENERAL BÀSICA A LA PROVÍNCIA DE BARCELONA							
		<i>Educació Preescolar</i>				<i>Educació General Bàsica</i>			
		<i>Catalans</i>	<i>No-catalans</i>			<i>Catalans</i>	<i>No-catalans</i>		
			<i>Parlen cat.</i>	<i>Comp. cat.</i>	<i>No comp. cat.</i>		<i>Parlen cat.</i>	<i>Comp. cat.</i>	<i>No comp. cat.</i>
<i>Barcelona ciutat</i>	<i>Públic</i>	48	8	31	13	37	9	35	19
	<i>Privat</i>	70	11	16	3	59	13	24	4
	<i>Total</i>	66	10	19	12	54	12	27	7
<i>Restat província</i>	<i>Públic</i>	34	8	32	26	26	8	38	28
	<i>Privat</i>	71	11	14	4	57	10	27	6
	<i>Total</i>	51	10	24	15	40	9	33	18
<i>Total província</i>	<i>Públic</i>	36	8	32	24	28	8	38	26
	<i>Privat</i>	71	11	15	3	58	12	25	5
	<i>Total</i>	56	10	22	12	45	10	31	14

Font: Mestre (1981).

A la província de Barcelona, aquestes xifres mostren que a l'inici dels 80 hi havia un gran contingent de professors que desconeixia la llengua catalana. Aquest grup estava situat en la seva majoria a l'escola pública la qual, com hem vist, era la que agrupava la major part d'escolars de llengua familiar castellana.

En resum, el 1980, el procés de normalització lingüística a l'ensenyament no universitari presentava nombroses dificultats. D'una banda, un gran nombre d'escolars tenia com a llengua habitual el castellà i, d'una altra, entre el professorat hi havia un grup nombrós que desconeixia el català. Aquesta situació era encara més crítica a l'escola pública que no pas a la privada. De fet, aquesta darrera estava en millors condicions per a iniciar un procés de normalització de la llengua catalana en el sistema educatiu.

En l'apartat anterior hem assenyalat que abans de la promulgació de la Llei de Normalització Lingüística, el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya elaborà un conjunt de Decrets i Ordres que tenien per objectiu modificar la situació lingüística dels escolars del Principat. Aquest esforç, concretat fonamentalment a través del SEDEC (Servei d'Ensenyament del Català), es corresponia amb les actituds normalitzadores de nombrosos claudres i docents del sistema educatiu.

En aquests anys s'esté l'ensenyament del català com a assignatura, s'inicia l'ensenyament d'àrees determinades del currículum en català i, alhora, comença un fort moviment a favor dels programes d'immersió.

L'extensió de l'ensenyament del català com a assignatura es relaciona amb l'augment d'«especialistes» (professors específics per a ensenyar llengua catalana que s'ofereixen als centres que no posseeixen suficient professorat amb domini de la llengua catalana per a cobrir les necessitats del centre) i amb la creació de Càtedres i Agregadores de Llengua i Literatura catalanes als Instituts de Batxillerat. El curs 1979-1980 hi havia 797 especialistes; tres anys després, a l'inici del curs 1982-1983, el nombre era de 998. Així mateix, en els anys anteriors havia crescut enormement la matrícula de reciclatge (vegeu el quadre III), de manera que, juntament amb els especialistes, cada cop era major el nombre de professors capacitats per a ensenyar la llengua catalana.

QUADRE III

EVOLUCIÓ DELS ALUMNES MATRICULATS AL RECICLATGE DEL CATALÀ				
	1978-1979	1979-1980	1980-1981	1981-1982
Alumnes inscrits	7.700	9.564	14.238	18.600
Cursos donats	387	535	739	928
Localitats	47	58	64	86

Font: Muset i Arenas (1983).

El resultat d'aquesta política comportà que, a diferència del curs 1979-1980 en el qual no s'oferien classes de català en un 30 % de les aules dels centres de la província de Barcelona, a l'inici del curs 1982-1983, «l'horari de català establert per la Llei es pot aplicar pràcticament a tots els centres» (Muset i Arenas, 1983, 148). Aquesta afirmació sembla certa per als centres d'Ensenyament Primari, però no per als de Batxillerat i Formació Professional. Si bé, durant el curs 1982-1983, hi havia ja 52 Càtedres de Llengua i Literatura Catalanes, 334 Agregadores i 144 Professors no numeraris en els Centres de Secundari, l'extensió de l'obligatorietat de l'ensenyament del català encara no s'havia assolit, especialment a la Formació Professional.

Però, el més notable d'aquest període, consisteix en la introducció del català com a llengua vehicular de continguts en un nombre important de centres escolars d'EGB. El quadre IV expressa aquest creixement.

Les dades de 1980-1981 són incompletes, però el quadre és eloqüent des del punt de vista de l'increment de l'ensenyament en català. Aquest augment és molt important, al llarg del curs 1982-1983, un cop desapareguda l'autorització necessària per a donar classes en català i la promulgació del Decret del 5 d'agost de 1982 que obligava a donar com a mínim una àrea de coneixement en català. Un altre aspecte important resideix en l'apartat de centres que s'inclouen en la categoria «progressivament en català». De

QUADRE IV

	EVOLUCIÓ DE L'ENSENYAMENT EN CATALÀ					
	1980-1981		1981-1982		1982-1983	
	<i>Pública</i>	<i>Privada</i>	<i>Pública</i>	<i>Privada</i>	<i>Pública</i>	<i>Privada</i>
En català	—	—	8,06	9,69	7,93	9,98
Progressivament en català	15,67	12,18	17,30	6,08	23,51	9,40
Parcialment en català	—	—	5,17	1,57	29,69	49,53

Font: SEDEC (novembre, 1984).

fet, la major part són programes d'immersió, iniciats a Preescolar. Aquesta categoria és molt important en el sector públic i anirà augmentant, com veurem, en els cursos escolars següents. Justament, a l'escola pública es concentrava la major part de l'alumnat de llengua familiar castellana i, per tant, les possibilitats d'iniciar amb garanties pedagògiques un programa de canvi de llengua llar-escola que possibilités el coneixement del català, sense que això suposés deixar d'assegurar el desenvolupament de la pròpia llengua (Vila, 1985), es donaven en aquests centres. Certament, en aquest període, la voluntat de molts professionals de l'ensenyament fou cabdal per a iniciar aquest tipus de programes. De fet, no serà fins al Decret del 30 d'agost de 1983 i l'Ordre que la desenvolupa del 8 de setembre de 1983 que la immersió lingüística quedarà definitivament regulada i assumida com a un programa de normalització lingüística per part de l'Administració.

Des de la Llei de Normalització Lingüística fins al 1987

Durant aquest període s'aprofondeix encara més en el procés de normalització de la llengua a l'ensenyament no universitari. D'una banda, la pròpia reglamentació, ja esmentada, i, de l'altra, les directrius elaborades a l'inici de cada període escolar per al seu compliment per part dels Directors i els Claustres serviren per entendre, ja no l'ensenyament del català com a assignatura, sinó l'ensenyament en català.

El 1983, el Gabinet d'Estudis del SEDEC publicà un estudi, *Quatre anys de català a l'escola*, sobre el domini del català i el castellà en alumnes d'EGB durant el curs 1981-1982. El curs escollit, es corresponia amb l'alumnat que el 1978-1979 inicià una part o tota la seva escolaritat o tenia classes de català com a assignatura. Els resultats mostraven una clara descompensació a favor del castellà sobre el català. Així, els nens de parla castellana tenien de forma general un coneixement pobre de català, mentre que els de parla catalana tenien un bon coneixement de castellà. El quadre V mostra aquesta tendència.

QUADRE V

EXPRESSIONI ORAL EN LA SEGONA LLENGUA	
<i>Expressió oral en català</i>	<i>Expressió oral en castellà</i>
N = 226	N = 283
\bar{X} = 62,7	\bar{X} = 91,49
S^2 = 22,59	S^2 = 7,25

Font: Gabinet d'Estudis del SEDEC (1983).

El quadre V mostra que la dispersió sobre el coneixement de català per part dels escolars de parla castellana és molt alt, mentre que no ocorre el mateix amb el coneixement de castellà per part dels escolars de parla catalana. Un estudi més acurat sobre el coneixement de català per part dels alumnes castellanoparlants en funció del model d'escola (ensenyament en català; alguna àrea en català i català com a assignatura) oferí les dades següents:

QUADRE VI

EXPRESSIONI ORAL EN CATALÀ (ESCOLARS CASTELLANOPARLANTS)		
<i>Model d'escola</i>	<i>Expressió oral en català</i>	
	\bar{X}	S^2
Catalanització màxima	83,27	10,64
Catalanització mitjana	62,33	20,74
Catalanització mínima	50,89	21,08

Font: Gabinet d'Estudis del SEDEC (1983).

Dues conclusions es deriven de les dades mostrades en el quadre VI. En primer lloc, els alumnes que tenen exclusivament el català com a assignatura adquireixen nivells més baixos de competència oral en català (els autors de les proves consideraven que el nivell de 80 era un resultat bo). En segon lloc, els alumnes de parla castellana, fins i tot els que han estat escolaritzats en català, adquireixen nivells de competència oral en català menors que els seus parells catalans en castellà. Aquests resultats mostraven la importància de l'escola per a assegurar un bon domini de la llengua catalana. Els autors assenyalaven que la polarització dels resultats a favor del castellà demostrava la clara situació d'inferioritat en l'ús social del català davant del castellà i que, conseqüentment, per a la major part d'alumnes de parla castellana l'única possibilitat d'aprendre català era a través de l'escolaritat. De la mateixa manera, l'estudi manifestava que aquest objectiu solament s'aconseguia si els nens de parla castellana seguien un programa de catalanització màxima.

A mitjans dels anys 80 s'inicià un fort procés de catalanització a l'ensenyament, el qual consistí en un fort increment dels programes d'immersió i en la introducció d'àrees de coneixement en català a la major part de centres d'EGB. Igualment, a Batxillerat i Formació Professional s'inicià un procés de normalització lingüística que, encara en menor mesura que a l'EGB, també va donar alguns fruits en aquesta època.

Un exemple de les actituds positives el constitueix l'evolució de la matrícula a Preescolar a la ciutat de Santa Coloma de Gramanet. Aquesta ciutat ofería els resultats més baixos de coneixement de català en els diferents censos lingüístics realitzats. No obstant això, davant de la pregunta feta a les famílies per part de l'Ajuntament, en el moment de la matrícula de Preescolar, sobre l'opció lingüística en relació a la llengua d'ensenyament per als seus fills, dominava la llengua catalana. El quadre VII mostra aquesta evolució.

QUADRE VII

EVOLUCIÓ DE L'OPCIÓ DE LES FAMÍLIES RESPECTE A LA LLENGUA D'ENSENYAMENT EN LA MATRÍCULA DE PREESCOLAR (4 ANYS) A SANTA COLOMA DE GRAMANET				
	1983-1984	1984-1985	1985-1986	1986-1987
Català	13,3	42	54,2	51
Castellà	68	34,7	26,8	28,5
Indiferent	18,6	23,2	18,8	20,3

Font: Cubilla, Espot i Ríos (1990).

Certament, aquestes actituds ajudaren notablement el desenvolupament dels programes d'immersió. Però, a tot això hi va ajudar també l'impuls des del SEDEC, en col·laboració amb els Ajuntaments de la zona, dels Plans Intensius de Normalització Lingüística Escolar. El seu objectiu era «optimitzar els recursos i coordinar els esforços institucionals per aconseguir, en un període determinat de temps i en un sector territorial concret, que la llengua i la cultura catalanes siguin llengua i cultura de l'escola» (SEDEC, 1986). La seva duració era de tres anys (actualment continuen existint) i estaven adreçats a localitats amb dificultats específiques per a progressar en el camí de la normalització lingüística. En aquests plans, les escoles que s'incorporaven al procés de catalanització rebien un suport especial a través d'assessoraments psicopedagògics i de recursos materials. El quadre VIII mostra l'efecte d'aquests Plans, a les localitats on es desenvoluparen en aquests anys.

QUADRE VIII

EVOLUCIÓ DE LES AULES (PREESCOLAR I PRIMER CICLE DE L'EGB) I DELS CENTRES EN RELACIÓ A LA IMMERSIÓ A LES LOCALITATS AMB PLANS INTENSIVS DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA ESCOLAR				
	<i>Escoles/Aules</i>			
	1983-1984	1984-1985	1985-1986	1986-1987
Badalona	2/3	5/11	12/30	18/60
Mataró	—	—	9/41	14/54
Sant Vicenç dels Horts	—	5/7	6/14	6/22
Terrassa	2/8	12/29	16/57	25/96

Font: Artigal (1989).

El curs 1986-1987, el SEDEC desenvolupava Plans Intensius de Normalització Lingüística Escolar a sis zones: Comarca del Maresme, Badalona, El Prat de Llobregat, Sant Vicenç dels Horts, Rubí i Terrassa.

A més dels Plaïns Intensius de Normalització Lingüística Escolar, el SEDEC posà en marxa seminaris, grups de treball, assessoraments puntuals, etc. destinats a l'elaboració de material didàctic, projectes de normalització lingüística i criteris psicopedagògics per desenvolupar una progressiva catalanització dels centres escolars. Durant el curs 1986-1987, el nombre de seminaris programats fou de 210 per a l'EGB i Preescolar. L'esforç principal estava centrat a Preescolar i Cicle Inicial d'EGB amb un total de 165 seminaris a assessorar sobre aspectes metodològics generals relatius als programes d'immersió i aspectes que concernien el procés de lectura i escriptura.

La situació del professorat també s'havia modificat notablement a l'inici del curs 1986-1987. Per una banda, el nombre d'especialistes de català havia assolit la xifra de 1.028. El nombre de professors de l'escola pública amb titulació per a realitzar classes en català era de 10.470 i es mantenien sense titulació un total de 13.426. És a dir, en sis anys, aproximadament un 40 % del professorat de l'escola pública s'havia capacitat per donar classes en català. Tenint en compte les instruccions del Departament d'Ensenyament, una part important d'aquest contingent de professors donava les classes de Preescolar i dels primers nivells d'EGB, i feien possible d'aquesta manera els programes d'immersió. Evidentment, la situació encara era lluny de ser l'òptima (el mateix SEDEC reconeixia que per a l'aplicació de la legalitat vigent a l'inici del curs 1986-1987 calia un contingent de 12.713 professors capacitats per a responsabilitzar-se del català), però s'havien donat passes importants que possibilitaren un augment sensible de l'ensenyament en català. El següent quadre mostra la situació a l'inici del curs 1986-1987.

QUADRE IX

EVOLUCIÓ DE L'ENSENYAMENT EN CATALÀ A L'EGB						
	Escoles			Alumnes		
	Públic	Privat	Total	Públic	Privat	Total
1984-1985	59,32	30,75	45,12	20,20	27,17	23,33
1985-1986	61,49	34,31	48,74	23,72	28,71	26,05
1986-1987	67,08	56,44	62,11	27,00	31,12	29,00

Font: SEDEC (1987).

Les escoles que s'inclouen en el capítol d'«Ensenyament en català» són de tres tipus. Escoles que realitzen tot l'ensenyament en català, escoles que han iniciat el procés de catalanització des de Preescolar i cada curs que passa hi afegeixen un nou nivell i escoles que mantenen línies paral·leles, una de les quals és en català. Per tot això, si bé el nombre de centres és bastant elevat, el nombre d'alumnes és molt més reduït. El quadre mostra que, a mitjans dels anys 80, la normalització de la llengua catalana a l'escola com a vehicular de continguts es va generalitzar de forma important. Sorprenentment, tot i que l'escola privada tenia millors condicions per a normalitzar el català, de fet l'esforç més gran correspon a l'escola pública, malgrat que, aquesta, tenia encara menys alumnes escolaritzats en llengua catalana.

El curs 1985-1986 la immersió abastava 343 centres, el següent curs (1986-1987) la xifra va augmentar a 518. Aquests centres agrupaven 581 aules de pàrvuls 4 anys, 493

de pàrvuls 5 anys, 409 de primer d'EGB i 308 de segon d'EGB. Evidentment, la major part d'aquests programes estaven centrats a l'escola pública que, com ja hem vist, a l'inici de la dècada presentava una forta castellanització. Un altre índex sobre l'extensió de la normalització lingüística consisteix en el nombre d'assessoraments realitzats pel SEDEC durant el curs 1986-1987. Així, al Barcelonès i el seu voltant, les xifres són les següents: 22 seminaris al Barcelonès (Barcelona, Santa Coloma de Gramanet, Badalona i L'Hospitalet), 21 al Maresme (Pineda, Arenys de Mar, Mataró, Vilassar de Mar i El Masnou), 9 al Vallès Oriental (Les Franqueses del Vallès, Granollers i Mollet), 22 al Vallès Occidental (Sabadell, Terrassa, Barberà, Cerdanyola i Rubí) i 11 al Baix Llobregat (St. Feliu de Llobregat, St. Vicenç dels Horts, St. Boi, Cornellà i El Prat de Llobregat). A més d'aquestes poblacions, la immersió lingüística, s'havia estès també entre d'altres, a Tarragona, Lleida, Girona, Palafrugell, Sitges, Vilanova, Lloret, Blanes, Figueres, Tremp, Sort, Balaguer, Tàrraga, Reus, Cambrils, Vila-seca, El Vendrell, etc.

Aquest mateix curs, el SEDEC realitzà un estudi més precís sobre l'ensenyament en català a Preescolar i EGB que publica l'any 1989 (SEDEC, 1989). En aquest estudi, les escoles eren classificades segons quatre categories: escoles que realitzaven tot l'ensenyament en català («escoles unilingües catalanes»), escoles que realitzaven l'ensenyament en català en els primers nivells i cada curs escolar n'augmentaven un fins a completar tot l'ensenyament primari («escoles bilingües evolutives»), escoles que solament realitzen algunes àrees en català («escoles bilingües estàtiques») i escoles que realitzen tot l'ensenyament en castellà i el català és ensenyat com a assignatura («escoles unilingües castellanes»). Segons aquest estudi, la distribució dels models d'escola era la següent: escoles unilingües catalanes 697 (24 %), escoles bilingües evolutives 1.124 (39 %), escoles bilingües estàtiques 1.014 (35 %) i escoles unilingües castellanes 60 (2 %).

En relació a l'alumnat, les categories eren tres: alumnes que reben tot l'ensenyament en català (tret de l'assignatura de castellà), alumnes que reben l'ensenyament més o menys de forma equilibrada en les dues llengües i alumnes que reben tot l'ensenyament en castellà (tret de l'assignatura de català). Per al conjunt del Principat, les xifres eren les següents: alumnes en català, 389.479 (41 %); alumnes en les dues llengües, 394.026 (42 %), i alumnes en castellà, 158.672 (17 %).

Pel que fa al professorat, les categories analitzades foren les següents: professors amb un bon domini de la llengua catalana, 28.273 (78 %), professors amb un mínim de tres anys d'experiència docent de la llengua catalana, 21.887 (61 %) i professors amb titulació per a exercir la docència de la llengua catalana, 23.488 (65 %). El nombre total de professors de la mostra fou de 36.186.

Un estudi més acurat del conjunt d'aquestes xifres mostrava que entre les escoles designades com a bilingües evolutives, un 46 % eren programes d'immersió (el 18 % del conjunt d'escoles de Catalunya) i agrupaven a uns 50.000 alumnes. Pel que fa a les escoles unilingües castellanes, estaven concentrades a la ciutat de Barcelona i en el seu cinturó industrial. Igualment, un estudi qualitatiu de 60 escoles de Catalunya, realitzat pel mateix SEDEC, mostrava que a la ciutat de Barcelona predominaven les escoles de bilingüisme estàtic amb una presència equilibrada de les dues llengües. Aquesta era també la característica de la major part de les escoles del cinturó industrial de Barcelona. Ben al contrari, al món rural predominava l'ensenyament exclusivament en català i, a la resta de poblacions urbanes allunyades de Barcelona, hi predominava també l'ensenyament en català, mentre que als seus voltants hi havia un equilibri entre les escoles de bilingüisme estàtic i evolutiu.

Pel que fa a la situació del professorat, els mateixos autors de l'estudi afirmen que la xifra de 78 % de professors que manifesten tenir un bon domini de la llengua catalana resulta excessivament optimista, mentre que tant les xifres relatives a la titulació com a l'experiència docent són més pròximes a la realitat. Justament, la xifra d'un 61 % de

mestres que afirma tenir més de tres anys d'experiència docent de la llengua catalana es correspon amb la xifra d'alumnes que reben tot l'ensenyament en català o bé que reben alguna àrea de coneixement en català.

Quant a l'Ensenyament Secundari, les xifres eren ben diferents de les de l'Ensenyament Primari. Així, en relació a l'obligació de donar, al llarg del Batxillerat i COU, dues assignatures en català a més de l'assignatura de Llengua i Literatura catalanes, la Inspecció de BUP afirmava que a l'any 1985 no s'assolia aquesta obligatorietat ni a primer ni a segon de BUP. Contràriament, la mitjana de COU estava per sobre de les dues assignatures (a més de l'assignatura de Llengua i Literatura catalanes). En relació a la Formació Professional, la Inspecció realitzada el 1985 mostrava també l'incompliment dels mínims exigits per la Llei. De fet, solament un 12 % dels Centres complien la normativa vigent (i únicament en el 70 % de les seves aules), mentre que un 45 % estava molt per sota dels mínims. La resta es trobava en una situació intermitja.

En aquest període que hem estudiat es constata, com ja assenyalàvem, l'extensió de l'ensenyament en català a l'Educació Primària i un cert estancament en la situació del Batxillerat i Formació Professional. En els anys següents es confirmarà la tendència a l'Ensenyament Primari i es modificarà una mica la situació a l'Ensenyament Secundari.

Des del 1987 fins a l'actualitat

Vial (1990a, 1990b) compara els resultats del treball realitzat pel SEDEC el 1987 amb la situació durant el curs 1989-1990. Les categories emprades són les mateixes que a l'estudi de 1987.

En relació amb l'extensió de l'ensenyament en català, els resultats es mostren en el quadre X.

QUADRE X

EVOLUCIÓ DE L'ENSENYAMENT EN CATALÀ A LES ESCOLES D'ENSENYAMENT PRIMARI DE CATALUNYA		
	1986-1987	1989-1990
Unilingües catalanes	697 (24 %)	976 (36 %)
Bilingües evolutives	1.124 (39 %)	1.078 (40 %)
Bilingües estàtiques	1.014 (35 %)	645 (24 %)
Unilingües castellanes	60 (2 %)	31 (1 %)

Font: Vial (1990a).

La distribució dels alumnes es mostra al quadre XI.

QUADRE XI

DISTRIBUCIÓ I COMPARACIÓ DE L'ALUMNAT DE L'ENSENYAMENT PRIMARI SEGONS EL MODEL LINGÜÍSTIC ESCOLAR		
	1986-1987	1989-1990
Alumnes en català	401.566 (42 %)	467.382 (56 %)
Alumnes en les dues llengües	312.373 (33 %)	278.542 (34 %)
Alumnes en castellà	231.832 (25 %)	82.050 (10 %)

Font: Vial (1990a).

A aquestes xifres s'hi han d'afegir però, dues consideracions. En primer lloc, el nombre d'alumnes no és comparable donat el descens de natalitat dels darrers anys. En segon lloc, l'autor afirma que dins de la categoria «alumnes en les dues llengües», a l'estudi de 1987, hi estaven inclosos un petit nombre d'alumnes que, de fet, rebien pràcticament tot l'ensenyament en català i un nombre més gran encara d'alumnes l'ensenyament dels quals era bàsicament en castellà.

En relació al professorat, les dades es mostren en el quadre XII.

QUADRE XII

DISTRIBUCIÓ I COMPARACIÓ DEL PROFESSORAT DE L'ENSENYAMENT PRIMARI SEGONS EL SEU DOMINI I L'EXPERIÈNCIA DOCENT EN CATALÀ		
	1986-1987	1989-1990
Professors amb domini del català	28.273 (78 %)	26.843 (78 %)
Professors amb experiència	21.887 (61 %)	25.040 (73 %)
Professors amb titulació	23.488 (65 %)	25.652 (75 %)

Font: Vial (1990a).

Els autors del treball de 1987 ja assenyalaven que el 78 % de professors que manifestaven un bon domini del català era una xifra probablement optimista. L'estudi de 1990 ho confirma, encara que a la vegada manifesta que, probablement, professors amb un bon coneixement del català no tenien titulació ni experiència docent i, donada l'extensió de la llengua a l'escola primària, en aquests anys s'han actualitzat i estan realitzant la seva tasca docent en català.

Per últim, pel que fa als programes d'immersió, durant el curs 1989-1990 684 escoles els estaven realitzant amb un total de 51.433 alumnes.

Aquestes dades mostren l'evolució de l'ensenyament en català durant els darrers anys i permeten oferir una panoràmica més ajustada a l'actual situació de la normalització lingüística a l'Ensenyament Primari del Principat.

Recentment, el SEDEC ha publicat les dades globals sobre la situació sociolingüística de l'Ensenyament Primari del Principat (SEDEC, 1991). En els següents apartats les emprarem per descriure amb precisió l'extensió de la normalització lingüística a les escoles de Catalunya.

Els centres d'Ensenyament Primari del Principat i l'ensenyament en català

Les categories que utilitzen per analitzar els centres d'Ensenyament Primari són les descrites en l'estudi de 1987. A més a més, tindrem en compte la responsabilitat legal de les escoles segons una doble categoria: pública i privada, i intentarem situar en el territori del Principat la importància de cadascuna de les tipologies escolars. La categoria que emprarem en aquest darrer cas serà la de «Delegació Territorial» i incidirem en l'explicitació de la situació a localitats concretes. El quadre XIII mostra les dades globals.

QUADRE XIII

DISTRIBUCIÓ DE LES ESCOLES DE CATALUNYA SEGONS EL MODEL LINGÜÍSTIC												
	Pública				Privada				Total			
	Cat.	Evol.	Est.	Cast.	Cat.	Evol.	Est.	Cast.	Cat.	Evol.	Est.	Cast.
Barcelona ciutat	22	35	43	1	29	20	47	5	27	24	45	4
Barcelona comarques	38	47	14	1	38	27	35	0	38	39	22	0
Baix Llobregat-Anoia	21	47	31	0	24	25	50	1	22	39	38	0
Vallès Occidental	20	67	13	1	23	38	38	0	21	55	24	0
Girona	68	30	2	0	64	30	6	0	67	30	3	0
Lleida	31	65	3	0	33	49	19	0	31	62	5	0
Tarragona	47	47	5	1	39	29	30	1	46	43	11	1

Font: SEDEC (1991).

El quadre XIII mostra que el procés de catalanització és molt més intens a l'escola pública que a la privada. Si bé, aquesta darrera, té en algunes zones un major nombre d'escoles totalment en català, el nombre d'escoles classificades com a «bilingües estàtiques» és molt més alt que a l'escola pública. En aquesta categoria predominen les escoles «bilingües evolutives», és a dir, escoles que ja han iniciat des dels primers nivells de l'ensenyament un procés de catalanització total.

Una altra dada a destacar és la de la diferència entre territoris. Així, tant Barcelona-ciutat com el Baix Llobregat ofereixen els nivells més baixos de catalanització. Contràriament, l'escola pública tant de Barcelona-comarques com del Vallès Occidental mostra un nivell elevat de catalanització, especialment si el comparem amb la situació de Barcelona-ciutat o del Baix Llobregat que tenen una situació sociolingüística similar. No obstant això, les xifres vistes en la seva totalitat poden dur a engany ja que hi ha una diferència notable entre poblacions. Així, si considerem algunes de les poblacions de més de 20.000 habitants trobarem diferències com les següents.

QUADRE XIV

DISTRIBUCIÓ D'ESCOLES PER ALGUNS DELS MUNICIPIS DE MÉS DE 20.000 HABITANTS SEGONS LA TIPOLOGIA LINGÜÍSTICA												
	Pública				Privada				Total			
	Cat.	Evol.	Est.	Cast.	Cat.	Evol.	Est.	Cast.	Cat.	Evol.	Est.	Cast.
Badalona	8	81	8	3	20	31	49	0	15	52	31	1
Cornellà	16	37	47	0	9	0	91	0	13	23	63	0
L'Hospitalet	6	35	59	0	7	20	74	0	6	28	66	0
Mataró	25	75	0	0	43	57	0	0	32	68	0	0
Ripollet	0	40	60	0	14	29	57	0	8	33	58	0
Rubí	25	75	0	0	11	56	33	0	18	65	18	0
Sabadell	17	64	20	0	37	52	11	0	25	58	16	0
St. Adrià de Besòs	0	13	63	25	0	0	0	100	0	8	77	15
Sant Boi	6	22	72	0	13	31	56	0	9	26	65	0
Sta. Coloma de Gramanet	3	87	10	0	6	11	83	0	4	58	38	0
Terrassa	23	67	10	0	20	29	51	0	22	46	32	0

Font: SEDEC (1991).

Les poblacions escollides corresponen a poblacions representatives de Barcelona-comarques, Baix Llobregat i Vallès. Com s'observa en el quadre, apareixen diferències notables que, en general, es corresponen amb les zones en les quals els anys anteriors s'han desenvolupat Plans Intensius de Normalització Lingüística Escolar. Igualment apareixen importants diferències entre l'escola privada i l'escola pública, i és aquesta darrera la que, a l'actualitat, representa un nivell més alt de normalització. Contràriament, l'escola privada de les zones més castellanitzades del Principat es manté en l'acompliment de la normativa vigent i, per tant, manté un bilingüisme estàtic sense que hi hagi indicis d'avançar cap a la completa normalització.

A Barcelona-ciutat la situació també presenta diferències, encara que en general les escoles es distribueixen aproximadament en la meitat en bilingües estàtiques i l'altra meitat entre escoles catalanes i bilingües evolutives. De la mateixa manera, als seus voltants, la majoria de les escoles se situen entre les bilingües estàtiques, mentre que a l'escola pública hi ha un fort moviment cap a l'escola catalana a través de models bilingües evolutius.

Els programes d'immersió

Tal com hem vist a l'apartat anterior, un nombre molt important d'escoles públiques de Catalunya es pot classificar bé com a escoles catalanes, bé com a escoles evolutives. Com que una gran part d'aquestes escoles escolaritzen infants de parla castellana, l'extensió dels programes d'immersió a l'actualitat és molt important. El quadre XV mostra la seva distribució per Delegacions Territorials.

QUADRE XV

ESCOLES QUE FAN IMMERSIÓ PER DELEGACIONS TERRITORIALS		
	<i>Pública</i>	<i>Privada</i>
Barcelona ciutat	45	26
Barcelona comarques	227	38
Baix Llobregat-Anoia	85	8
Vallès Occidental	95	18
Girona	68	4
Lleida	22	1
Tarragona	48	1

Font: SEDEC (1991).

En relació amb el nombre total d'escoles per Delegació destaquen les dades del Baix Llobregat-Anoia (un 35 %), de Barcelona-comarques (un 36 %) i del Vallès Occidental (un 45 %). Sobre el nombre total d'escoles que realitzen l'ensenyament en català, a la Delegació del Vallès Occidental un 61 % realitzen programes d'immersió, a Barcelona-comarques un 47 % i al Baix Llobregat-Anoia un 57 %. Aquestes xifres expressen la importància actual de la immersió lingüística a Catalunya com a model bilingüe per a possibilitar el coneixement del català als escolars de llengua castellana sense que per això vegin perjudicat ni el seu desenvolupament acadèmic, ni el seu desenvolupament personal.

Distribució de l'alumnat a l'Ensenyament Primari segons la tipologia bilingüe

Globalment, durant el curs 1989-1990, seguien l'ensenyament en català 467.382 escolars de Preescolar i EGB, 278.542 seguien programes d'educació en les dues llengües i solament 82.050 seguien els seus estudis en castellà i aprenien el català com a assignatura. El quadre XVI expressa aquesta distribució per Delegacions Territorials.

QUADRE XVI

DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT D'ENSENYAMENT PRIMARI SEGONS LA TIPOLOGIA BILINGÜE ESCOLAR			
	<i>En català</i>	<i>Bilingüe</i>	<i>En castellà</i>
Barcelona ciutat	42	45	12
Barcelona comarques	57	32	11
Baix Llobregat-Anoia	39	43	17
Vallès Occidental	54	37	9
Girona	92	7	0
Lleida	75	21	3
Tarragona	68	27	5
Total	56	34	10

Font: SEDEC (1991).

Les xifres corroboren el que ja hem exposat. D'una banda, els programes d'immersió han progressat des del seu inici i, a l'actualitat hi ha ja nombroses línies que arriben a Segona Etapa d'EGB. De l'altra, la desaparició de centres que realitzen l'ensenyament exclusivament en castellà s'expressa en el nombre tan baix d'alumnes que solament tenen contacte amb el català com a assignatura.

L'estudi de les xifres anteriors en funció de la titularitat legal de l'escola mostra una dada sorprenent. A l'escola pública, el 57 % de l'alumnat (un 1 % més que el total de Catalunya) segueix la seva escolaritat en català. És a dir, l'escola pública que partia d'una situació sociolingüística difícil en aquest moment és la que escolaritza més nens i nenes en català.

A l'escola pública, la resta de l'alumnat es distribueix en un 12 % que rep les seves classes en castellà i un 31 % que segueix programes en les dues llengües. El 12 % es concentra a localitats del cinturó industrial de Barcelona i a la mateixa ciutat de Barcelona on, o bé no s'han desenvolupat programes intensius de normalització o bé s'han concentrat, a través dels concursos de trasllats, un nombrós contingent de professors que es mostren hostils al procés de normalització lingüística.

L'escola privada, d'acord amb el que hem vist a l'apartat anterior, manté un 37 % del seu alumnat en programes en les dues llengües, un 56 % escolaritzat exclusivament en català i un 7 % en llengua castellana.

Coneixement de català i titulació del professorat d'Ensenyament Primari

Les xifres sobre el coneixement de català i la titulació del professorat d'Ensenyament Primari es correspon amb les dades anteriorment exposades. El quadre XVII mostra la distribució de les titulacions del professorat segons les Delegacions Territorials.

QUADRE XVII

DISTRIBUCIÓ DELS PROFESSORS TUTORS SEGONS TITULACIÓ DE LLENGUA CATALANA PER DELEGACIONS TERRITORIALS		
	<i>Amb titulació</i>	<i>Sense titulació</i>
Barcelona ciutat	66	34
Barcelona comarques	75	25
Baix Llobregat-Anoia	69	31
Vallès Occidental	73	27
Girona	81	19
Lleida	82	18
Tarragona	79	21

Font: SEDEC (1991).

La diferència entre l'escola pública i privada és petita. Únicament cal destacar que, a l'escola pública, a Barcelona-ciutat hi ha un 37 % (un 3 % més que el total) de professors sense titulació i, al Vallès Occidental, el nombre de professors de l'escola pública amb titulació és més alt en dos punts que la mitjana de Catalunya. Ambdues dades coincideixen amb les xifres anteriors. Així, a l'escola pública de Barcelona-ciutat, el progrés de normalització és molt lent, mentre que, a l'escola pública del Vallès Occidental, hi ha un gran nombre de programes d'immersió.

El quadre XVIII mostra el coneixement de català dels mestres de Catalunya.

QUADRE XVIII

CONEIXEMENT DE LA LLENGUA CATALANA PER PART DELS PROFESSORS DE CATALUNYA PER DELEGACIONS TERRITORIALS		
	<i>Amb domini</i>	<i>Sense domini</i>
Barcelona ciutat	70	30
Barcelona comarques	75	25
Baix Llobregat-Anoia	66	34
Vallès Occidental	76	24
Girona	93	7
Lleida	90	10
Tarragona	84	16

Font: SEDEC (1991).

Entre l'escola pública i la privada apareixen novament diferències. A les zones menys catalanitzades el nombre de professors de la pública que no coneixen el català és més elevat que a la privada. Per exemple, Barcelona-ciutat, enfront d'un 25 % de professors de la privada que afirmen no conèixer el català n'hi ha un 37 % de la pública. El mateix passa al Baix Llobregat-Anoia (un 27 % de la privada davant d'un 37 % de la pública). Als altres territoris, les xifres estan més o menys equilibrades encara que, en general, el coneixement del català és més alt a la privada que a la pública.

Les dades del professorat de l'escola pública de Barcelona-ciutat i del Baix Llobregat-Anoia, tant les referides a la titulació dels mestres com al coneixement del català, es corresponen amb les zones on la presència del català com a llengua vehicular de coneixements és menor. Probablement, com ja hem assenyalat, donat el sistema funcional de la professió d'ensenyant, en aquestes zones s'hi han concentrat un nombre important de professionals les actituds dels quals vers l'aprenentatge del català són nul·les o negatives. Per tot això, la possibilitat de normalitzar aquestes zones comporta una decidida acció normalitzadora sobre aquest col·lectiu de professors.

En relació al professorat, en els darrers anys han aparegut també altres problemes. Així, hi ha professors amb titulació, però que se senten incapaços d'emprar habitualment el català com a llengua d'ensenyament. Per a aquest col·lectiu, en els darrers anys, en col·laboració amb els Instituts de Ciències de l'Educació, s'han desenvolupat un conjunt d'activitats sota el nom de «suport oral». El seu objectiu és capacitar el professorat, en general en escoles que segueixen programes d'immersió, per, més enllà de la titulació, donar classes en català. Aquestes activitats estan generalment adreçades a professors que pertanyen a claustres que es troben en un procés intensiu de normalització lingüística. Els continguts estan referits tant a coneixement lingüístic, especialment expressió oral, com a coneixements didàctics per a desenvolupar l'ensenyament en català. La valoració és molt positiva i constitueix una alternativa al reciclatge que, moltes vegades, apareix deslligat de les necessitats mateixes del professorat. En aquest cas, no s'expedeix cap titulació, sinó exclusivament un certificat d'assistència, encara que els resultats des del punt de vista d'habilitar professors per ensenyar en català és en alguns casos més eficaç que alguns mòduls de normalització lingüística per al professorat.

Els Plans Intensius de Normalització Lingüística

Aquests plans, com ja hem vist, s'iniciaren el curs 1983-1984 i tenien per objectiu estendre la normalització lingüística a l'escola. El primer Pla s'aplicà a la comarca del Maresme amb un notable èxit (les dades de la ciutat de Mataró mostrades en el quadre XIV són significatives) i, a finals de l'any 1986, s'estengueren a poblacions les condicions sociolingüístiques de les quals manifestaven una presència social molt petita del català.

Bel (1990) assenyala algunes de les activitats que es desenvolupen en aquests Plans. Entre d'altres, en destaca les següents: 1) incidència directa en els centres a través de la informació als equips directius, l'orientació per a l'elaboració de projectes lingüístics, la difusió de material didàctic adient per a l'ensenyament del català, etc.; 2) assistència directa als professors mitjançant seminaris d'assessorament psico-pedagògic i didàctic, programació de cursos de llengua per al professorat, etc.; 3) activitats per als pares com, per exemple, cursos de català, informació sobre els programes d'immersió, desenvolupament de tallers diversos com dansa, cuina, etc., sortides culturals i 4) incidència social sobre els alumnes, com la programació a les ràdios de la comarca de guions elaborats pels escolars (Arenas, 1990), programació d'espectacles, etc.

Aquests plans són institucionals i, si bé el seu impuls i coordinació corresponen al SEDEC, també participen en les seves activitats altres institucions com els Ajuntaments, els Instituts de Ciències de l'Educació, els Moviments de Renovació Pedagògica de la zona o comarca, etc. De fet, totes les institucions col·laboren, cadascuna des de les seves possibilitats, per aconseguir en un termini determinat que tots els centres elaborin un projecte lingüístic i iniciïn el procés de normalització lingüística.

Els Plans Intensius de Normalització Lingüística constitueixen un dels instruments més importants per avançar en la catalanització de l'escola en aquelles zones on la presència social del català és molt petita i, per tant, la majoria dels escolars són de llengua

castellana. A més a més, en aquestes zones, hi continua havent un nombre important de professors que desconeixen el català i, conseqüentment, la possibilitat d'accedir al seu coneixement directament en el seu lloc de treball i dins de l'horari laboral constitueix un reforç per a iniciar un procés individual d'apropament a la llengua catalana.

Actualment, de les 3.033 escoles que hi ha a Catalunya, 638 pertanyen a zones en les quals es desenvolupa un Pla Intensiu de Normalització Lingüística. Als que ja hem descrit, cal afegir-hi els de l'Hospitalet de Llobregat, Esplugues-St. Just Desvern, Cornellà-St. Boi de Llobregat, Viladencas-Gavà-Castelldefels, St. Pere de Ribes-Roquetes, Tarragona, Barcelona-Districte VII, Reus i dos plans comarcals (Segrià i Vallès Occidental).

La situació de la normalització lingüística a l'Ensenyament Secundari

Les xifres que es coneixen sobre la situació de la llengua catalana a l'Ensenyament Secundari són poques i disperses. De fet, com ja hem vist al llarg de l'article, els esforços més grans per part de l'Administració s'han centrat a l'Ensenyament Primari i l'Ensenyament Secundari ha rebut en comparació molta menys atenció. La diferència d'esforços s'expressa també en la situació diferencial d'ambdós tipus d'ensenyament. Per una part, els mínims decretats per la Llei sobre l'ensenyament del català i en català encara no es segueixen a molts Instituts i Centres de Formació Professional. Per una altra, el nombre de professors de Secundària que no posseeixen la capacitat en la llengua catalana és molt més important que no a l'Ensenyament Primari.

En aquests darrers anys, el SEDEC ha iniciat un conjunt d'actuacions en l'àmbit de l'Ensenyament Secundari. Així, s'han desenvolupat cursos de llengua catalana en els mateixos centres de Secundària amb l'objectiu de capacitar el professorat per a l'ensenyament en català. El resultat dels últims tres anys és el lliurament per part de l'Administració d'uns 2.000 títols (Areny i Bruch, 1991), xifra encara baixa per al conjunt del professorat de Secundària. A més, s'han programat activitats relatives a la dicàctica de la llengua i la literatura, adreçades als professors de Llengua i Literatura catalanes dels Centres de Secundària amb l'objectiu de formar aquest professorat en nous continguts i en les propostes curriculars de la Reforma educativa. Igualment, s'han programat activitats amb continguts lexicogràfics adients a les diferents matèries d'ensenyament i, per tant, concebudes com a suport per al professorat d'assignatures diverses el qual, o bé realitza l'ensenyament en català o està disposat a iniciar-les.

No obstant això, totes les activitats, tot i ser importants, estan lluny d'aconseguir que el català es contempli com una llengua normal a l'Ensenyament Secundari. De fet, a diferència de l'Ensenyament Primari, el camí a recórrer és encara més llarg.

DEU ANYS DE CATALÀ A L'ENSENYAMENT NO UNIVERSITARI

L'avaluació dels resultats dels diferents models d'educació bilingüe a Catalunya persegueix dos fets distints. Per una part, es tracta d'avaluar els resultats globals de l'ensenyament en funció de la tipologia lingüística escolar: és a dir, estudiar si les diferents tipologies estableixen diferències significatives (i conèixer els seus motius) en relació al rendiment escolar i acadèmic global. Per una altra, es tracta de conèixer el valor dels diferents models des del punt de vista de possibilitar competència lingüística en llengua catalana.

Desgraciadament, a Catalunya, com a la resta de l'Estat Espanyol, no hi ha una tradició avaluadora dels resultats del sistema educatiu i, per tant, és difícil fer-se una idea global dels resultats de l'educació bilingüe a Catalunya en els darrers deu anys. No

obstant això, hi ha treballs parcials i limitats que ajuden a veure algunes de les virtuts i defectes de l'actual sistema. En general, la major part dels treballs s'han desenvolupat en relació als programes d'immersió tant des del punt de vista d'estudiar el seu efecte sobre el desenvolupament global dels alumnes com des de la perspectiva de conèixer la seva efectivitat per possibilitar el coneixement del català. Ambdós tipus d'investigacions acostumen a comparar el resultat dels programes d'immersió amb un altre tipus de programes sense que, per una altra banda, hi hagi estudis que expliquin els factors que incideixen en els resultats observats.

Tipologia lingüística escolar i resultats acadèmics

La major part dels estudis realitzats se centra sobre el programa d'immersió. Aquest programa comporta un canvi de llengua de la llar a l'escola: és a dir, el seu èxit està directament en relació amb la seva capacitat per a promoure coneixement lingüístic en la segona llengua (L2) que, en definitiva serà la llengua d'aprenentatge de la lectura i l'escriptura i en la qual es desenvoluparan els continguts escolars. Per això, la major part de treballs s'ha centrat sobre aquest aspecte i sobre la seva relació amb les capacitats cognitives generals dels alumnes.

Serra (1988) comparà un grup d'immersió d'infants de nivell socio-cultural baix amb un grup que seguia l'ensenyament en castellà del mateix nivell socio-cultural. Ambdós grups estaven situats al mateix barri, pertanyien a l'escola pública i els criteris psicopedagògics dels tutors eren semblants. L'estudi comparatiu es realitzà sobre diversos aspectes de la competència lectora al final del cicle inicial. Els resultats mostren que els escolars d'immersió llegeixen més lents que el grup escolaritzat en castellà, però que entenen millor allò que llegeixen. És a dir, els escolars d'immersió, en aquest cas, sembla que desenvolupen més/majors habilitats lingüístiques per a encarar amb èxit les tasques escolars dels cursos superiors.

En un estudi, realitzat pel SEDEC en col·laboració amb el Departament de Pedagogia de la Universitat Autònoma, es confirmen en part aquests resultats. Així, la comparació entre una mostra àmplia d'alumnes de l'escola pública que segueixen programes d'immersió i que estan escolaritzats en castellà a segon, cinquè, i vuitè d'EGB mostra que els alumnes d'immersió de segon d'EGB obtenen millors resultats en comprensió escrita.

Una possible interpretació d'aquests resultats remet als beneficis cognitius i lingüístics que les persones obtenen del bilingüisme primerenc. Quan un parlant d'una llengua accedeix en les seves primeres edats al coneixement d'una L2, no solament aprèn a comunicar-se mitjançant un altre codi sinó que, aquest aprenentatge permet catalitzar el desenvolupament general en el sentit de les habilitats lingüístiques i cognitives. De qualsevol manera, calen més estudis per poder establir clarament tant els resultats dels programes d'immersió com els factors que hi incideixen.

Arenas (1986) cita un treball realitzat pel SEDEC en col·laboració amb el Departament de Psicologia de la Universitat de Barcelona en el qual es comparen els rendiments globals en aules de Preescolar (4 anys) d'escolars que segueixen o no el programa d'immersió. L'estudi implica tres grups, dos d'immersió i un que segueix l'ensenyament en castellà. Els tres grups pertanyen al mateix nivell socio-cultural. La prova emparada fou la de McCarthy que mesura el nivell verbal (V), el nivell perceptivo-motor (PM), el memòric (MEM), el numèric (N) i el cognitiu general (CG). El Quadre XIX mostra els resultats.

QUADRE XIX

PUNTUACIONS OBTINGUDES EN LA PROVA DE MC CARTHY PER PREESCOLARS DE 4 ANYS QUE SEGUEIXEN O NO PROGRAMES D'IMMERSIÓ					
	V	PM	MEM	N	CG
Aula A d'immersió	40,28	41,96	22,24	20,12	102,36
Aula B d'immersió	46,59	39,55	25,18	18,92	105,30
Aula C en llengua castellana	42,89	41,84	21,00	18,52	103,27

Font: Arenas (1986b).

Els resultats mostren que, com a mínim a l'inici de l'escolaritat, la immersió lingüística no perjudica el desenvolupament global dels alumnes.

El SEDEC, en col·laboració amb el Departament de Pedagogia de la Universitat Autònoma, ha iniciat un estudi a tercer d'EGB per comparar els resultats acadèmics dels escolars que segueixen o no programes d'immersió. Els primers resultats obtinguts mostren que la tendència observada en el treball citat per Arenas (1986b) es manté i que, a tercer d'EGB, no apareixen diferències significatives sobre els rendiments acadèmics entre els escolars en funció de la tipologia lingüística escolar.

En resum, el seguiment de programes d'educació bilingüe, fins i tot els que comporten un canvi de llengua llar-escola, no semblen influir significativament en l'èxit o fracàs escolar per a la majoria dels alumnes. Contràriament, els alumnes de llengua familiar castellana que s'incorporen a aquests programes adquireixen un avantatge sobre els que no ho fan: adquireixen bons nivells de competència lingüística en la llengua catalana.

Tipologia lingüística escolar i coneixement de la llengua catalana

Arnau (1984) realitzà un estudi longitudinal amb alumnes de llengua familiar castellana i catalana que es repartien en dues escoles de catalanització màxima, una escola castellana i una escola que realitzava l'ensenyament en les dues llengües. El seguiment fou realitzat al llarg del Cicle Inicial d'EGB. Els seus resultats mostren que els escolars de llengua familiar castellana obtenien bons resultats en català quan seguien els seus estudis en escoles de catalanització màxima. Contràriament, els que estudiaven el català com a assignatura o seguien el programa d'instrucció en les dues llengües obtenien resultats bastant més baixos.

Els resultats es confirmen en els treballs realitzats pel SEDEC (Arenas i Abeyà, 1984; SEDEC, 1985) sobre el coneixement del català en alumnes de programes d'immersió lingüística. En un primer estudi realitzat per a 481 preescolars (4 i 5 anys) de Santa Coloma de Gramanet, els resultats mostren que el 97 %, després d'un any d'estudi en català, comprenia en català qualsevol cosa referida a les activitats de l'aula. A més, un 95,22 % no tenia problemes de comprensió en activitats relatives a contes, històries amb argument, etc. Des del punt de vista de l'expressió oral, solament un 10,39 % es mantenia exclusivament en castellà a les activitats de l'aula ja sigui en les seves relacions amb els altres nens, o en les seves relacions amb els tutors. La segona investigació, realitzada l'any 1985 amb 200 alumnes de Preescolar (4 i 5 anys) a set poblacions, mostra un bon nivell de comprensió oral i un inici notable d'expressió oral.

Per últim, ens referim al treball que, actualment, realitza el SEDEC en col·laboració amb l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona, sobre el coneixe-

ment de català i castellà d'alumnes de vuitè d'EGB en el qual, després de deu anys de català a l'escola, aquests escolars han augmentat notablement el seu coneixement de català en relació a les xifres de l'any 1982.

QUADRE XX

CONEIXEMENT DEL CATALÀ I CASTELLÀ DELS ALUMNES DE VUITÈ D'EGB DURANT EL CURS 1989-1990 A CATALUNYA		
	<i>Català</i>	<i>Castellà</i>
Comprensió oral	66,64	81,60
Ortografia	78,67	90,04
Comprensió escrita	73,58	79,95
Expressió escrita	72,00	79,27
Expressió oral	71,68	84,81
Lectura	77,52	89,33

Certament, encara no s'ha aconseguit l'objectiu que, al final de l'ensenyament obligatori, la competència lingüística en les dues llengües sigui relativament semblant. Però, certament s'ha millorat moltíssim. Probablement, fa deu anys ningú no hagués apostat per aquests resultats. Això no obstant, les xifres mostren que, entre els escolars de Catalunya el coneixement de català ha crescut enormement en els darrers anys. Si tenim en compte que la immersió lingüística encara no ha arribat a vuitè d'EGB podem pensar que, en dos o tres anys, els escolars de Catalunya de llengua familiar castellana tindran un bon coneixement del català oral i escrit.

CONCLUSIONS

L'extensió del català a l'ensenyament no universitari ha estat molt important en els darrers deu anys. D'una banda, a l'Ensenyament Primari, hi ha una majoria d'alumnes que reben el seu ensenyament en català. A més, en els pròxims anys aquest nombre augmentarà ja que molts dels que ara reben l'ensenyament en dues llengües es troben en centres «bilingües evolutius» els quals, progressivament, s'incorporen a l'ensenyament en català. De l'altra, la realitat que hi ha a l'Ensenyament Primari no es correspon amb la de l'Ensenyament Secundari. En aquest darrer encara cal fer-hi molt esforç normalitzador per aconseguir que el català, de la mateixa manera que a l'Ensenyament Primari, sigui contemplat com a llengua vehicular de continguts.

Aquesta realitat és patent a les escoles públiques que escolaritzen infants de llengua familiar castellana. En els darrers anys, s'ha estès el programa bilingüe d'immersió lingüística que permet assolir un bon domini de la llengua catalana tant oral com escrit.

Aquesta situació es reflecteix en el coneixement de català de la joventut de Catalunya el qual, tal com mostren les enquestes sociolingüístiques, s'ha incrementat notablement en els últims anys. Igualment, el coneixement de català i castellà dels escolars de Catalunya, en finalitzar l'ensenyament obligatori, tendeix a equiparar-se.

Això no obstant, aquestes xifres optimistes sobre el coneixement de català tenen també una contrapartida. Des del punt de vista de l'ús social d'aquest coneixement no sembla que la situació s'hagi modificat substancialment en els darrers anys. Certament, encara

és aviat per conèixer els efectes de la immersió lingüística des del punt de vista de l'ús social de la llengua però, alguns treballs realitzats manifesten que els alumnes són capaços de seguir la seva escolaritat en llengua catalana sense problemes, però que continuen emprant la llengua castellana per regular els seus intercanvis socials. Certament, en aquesta qüestió l'escola hi té poc a fer. La qüestió ha de centrar-se a nivell social i, de la mateixa manera que als centres escolars es fan notables esforços per tal de normalitzar el català, la societat ha de correspondre amb el mateix esforç.

Per últim, hem de dir que encara queden bosses a l'ensenyament que es resisteixen a la normalització lingüística. Aquestes es concentren en zones concretes de la ciutat de Barcelona i dels seus voltants. El desenvolupament de Plans Intensius de Normalització Lingüística Escolar ha resultat fins ara l'instrument més potent per aconseguir que el català s'hi vagi introduint progressivament. Aquesta política s'ha de mantenir en el sentit de crear una situació positiva, tant actitudinal com de recursos, a favor de la llengua catalana per contrarestar així la situació de discriminació en la qual es troben els drets lingüístics dels parlants de llengua catalana.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Arenas, J. (1986a), *Catalunya, escola i llengua*, La Llar del Llibre, Barcelona.
- Arenas, J. (1986b), *La immersió lingüística. Escrits de divulgació*, La Llar del Llibre, Barcelona.
- Arenas, J. (1988), *Absència i recuperació de la llengua catalana a l'ensenyament de Catalunya (1970-1983)*, La Llar del Llibre, Barcelona.
- Arenas, J. i Abeyà, M. (1984), *El programa d'immersió*, Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.
- Areny, M. i Bruch, Ll. (1991), «Problemàtica actual de la llengua catalana a l'Ensenyament Secundari», Comunicació a la Conferència Internacional sobre Plurilingüisme a Europa de Barcelona, Barcelona, 4-6 d'abril.
- Arnau, J. (1984), «Lenguas y escuela en Catalunya. Una evaluación», Comunicació al VII Congreso Nacional de Psicología, Santiago de Compostela.
- Artigal, J. M. (1989), *La immersió a Catalunya*, EUMO, Vic.
- Bel, A. (1990), «Extensió dels Plans Intensius de Normalització Lingüística», *Notícies del SEDEC*, gener, 2-5.
- Cubilla, Espot i Ríos, R. (1990), «Normalització lingüística als col·legis públics de Santa Coloma de Gramanet», *Actes del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Àrea d'Ensenyament*.
- Gabinet d'Estudis del SEDEC (1983), *Quatre Anys de Català a l'Escola*, Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- ICE de la Universitat de Barcelona (1991), *Informe sobre la Normalització Lingüística del professorat*, Document intern no publicat.
- Mestre, J. (1991), «Catalunya. Situación actual del bilingüismo en la enseñanza en Catalunya», *Revista de Educación*, 268, 203-252.
- Muset, M. i Arenas, J. (1983), «Informe sobre la situación de la enseñanza en catalán y del catalán en Catalunya», A M. Siguan (ed.), *Lenguas y educación en el ámbito del Estado Español*, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, Barcelona.
- SEDEC (1984), *Dades sobre l'ensenyament en català als centres docents d'EGB de Catalunya corresponents a l'inici del Curs 1983-84*, Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- SEDEC (1985), *Prova de Català. Llengua 2. Nivell Inicial*, Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- SEDEC (1986), «Plans Intensius de Normalització Lingüística Escolar», *Notícies del Servei d'Ensenyament del Català*, desembre, 4.
- SEDEC (1987), «Evolució quantitativa de la normalització lingüística», *Notícies del Servei d'Ensenyament del Català*, desembre, 1-3.
- SEDEC (1989), «Situació sociolingüística de l'escola primària a Catalunya», *Notícies del SEDEC*, setembre, 2-6.
- SEDEC (1991), *Dades de la Llengua a l'Escola Primària de Catalunya*, Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- Serra, J. M. (1989), «Resultados académicos y desarrollo cognitivo en un programa de inmersión dirigido a escolares de nivel socio-cultural bajo», *Infancia y Aprendizaje*, 47, 55-65.
- Vial, S. (1990a), «Comparació de la situació sociolingüística a l'escola primària a Catalunya entre els cursos 1986-87 i 1989-90», *Notícies del SEDEC*, octubre, 4-7.
- Vial, S. (1990b), «Comparació de la situació sociolingüística a l'escola primària a Catalunya entre els cursos 1986-87 i 1989-90», *Escola Catalana*, 274, 9-11.
- Vila, I. (1985), *Reflexions sobre l'educació bilingüe: llengua de la llar i llengua de l'escola*, Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, Barcelona.